

Особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств

У сільському господарстві збільшення прибутковості окремих підприємств у значній мірі залежить від зменшення або розформування інших. Якщо ліквідація неспроможних підприємств не здійснюється через недосконалість процедури банкрутства, то одночасно гальмується розвиток високорентабельних підприємств і організаційних форм. Отже, застосування досконалої процедури банкрутства має вплинути на хід структурних перетворень, оскільки вона здійснюватиме тиск у напрямку необхідної адаптації і створить умови для залучення зовнішнього капіталу, як вітчизняного так і іноземного, для інвестування в аграрний сектор.

Відповідно до Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” чітко визначено ознаки банкрутства. Першою є закінчення тримісячного терміну з дня, встановленого для погашення боржником безспірних вимог кредиторів. Другою ознакою банкрутства є досягнення сукупної заборгованості у розмірі не менше ніж 300 мінімальних розмірів заробітної плати. Якщо вимоги кредитора становлять суму, що менша зазначеного рівня, справа про банкрутство не може бути порушена.

Що стосується сільськогосподарських підприємств, то відповідно до розділу VII “Прикінцеві положення” пункту 1 закону “Справи про банкрутство підприємств – сільськогосподарських товаровиробників не порушуються з дня опублікування цього закону до 1 січня 2004 року”. Це було основною особливістю процедури банкрутства аграрних підприємств. З однієї сторони, даний пункт був необхідним і актуальним для сільськогосподарських товаровиробників, тому що в 1998-1999 рр. близько 90% аграріїв працювали зі збитками, а, отже, поле для банкрутства в сільському господарстві було майже не обмежене. З іншої сторони, протягом чотирьох років про банкрутство сільськогосподарських підприємств необхідно було забути, так само як і про надії перетворити вітчизняне сільське господарство на прибуткове. За умови

заборони банкрутства говорити про поліпшення інвестиційного клімату та пом'якшення політики кредитування було б неможливо.

За досліджуваний період в аграрному секторі відбулися значні зміни, які спричинили зміни і в законодавстві про банкрутство. Згідно Указу Президента “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектору економіки” від 3 грудня 1999 р. колективну власність замінила приватна. Але в перехідний період реформування аграрних підприємств змін до Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” щодо банкрутства сільськогосподарських товаровиробників внесено не було. Мораторій, що діяв на застосування процедури банкрутства до сільськогосподарських підприємств, призвів до того, що ті підприємства, які здатні були працювати прибутково, а також новостворені формування мали менше шансів для розвитку. Доцільно зазначити, що на початок 2001 р. аграрний сектор мав недоїмку перед бюджетом на рівні 500 млн. грн., а сума заборгованості із виплати заробітної плати досягла 2,1 млрд. грн. Тому Міністерством аграрної політики України у вересні 2000 р. було запропоновано зняти мораторій на банкрутство сільськогосподарських товаровиробників, визначивши остаточним терміном погашення боргів минулих років – вересень 2001 р. В іншому випадку підприємства-боржники мають бути оголошені банкрутами.

Виходом із ситуації, що склалася, стало прийняття Закону України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років”, відповідно до якого втратив силу абзац другий пункту 1 розділу VII Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”. Таким чином, з моменту введення в дію Закону України “Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років” справи про банкрутство підприємств – сільськогосподарських товаровиробників порушуються на загальних підставах. Особливості банкрутства цих господарств визначені статтею 44 Закону України про банкрутство.

Однією з особливостей банкрутства аграрних підприємств є врахування при проведенні аналізу фінансового стану сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов.

Наступною, не менш важливою особливістю процедури банкрутства є надання переважного права на придбання об'єктів нерухомості, які використовуються для цілей сільськогосподарського виробництва та є у власності підприємства-банкрута іншим підприємствам аграрної сфери та фермерським господарствам, розташованим у даній місцевості.

Третьою особливістю є те, що для сільськогосподарських підприємств значно збільшені терміни проведення санації. В законі зазначено, що “санація сільськогосподарського підприємства вводиться на строк до закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт...”. Зазначений строк не може перевищувати п'ятнадцяти місяців. У разі, якщо протягом строку санації погіршилось фінансове становище сільськогосподарського підприємства у зв'язку із стихійним лихом строк санації може бути продовжений на один рік”. Тобто, максимальний період проведення санації для підприємств аграрного виробництва становить 2 роки і 3 місяці.

Особливістю процедури банкрутства селянського (фермерського) господарства є те, що підставою для визнання господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів щодо сплати боргів (обов'язкових платежів). Сама ж процедура має деякі спільні риси з процедурою банкрутства сільськогосподарських підприємств.

Досить актуальним для сільськогосподарських підприємств є той факт, що відповідно до закону не набуває статусу кредитора у процедурі банкрутства той позичальник, який має до боржника не грошові, а будь-які інші вимоги, наприклад, вимоги по товарообмінних операціях. Іншими словами, боржник за бартерною угодою не є боржником у розумінні законодавства про банкрутство.